

2108002203050031 / 2108002203060003
EXAMINATION FEBRUARY-MARCH 2024
BACHELOR OF COMMERCE (EXTERNAL)
(THIRD YEAR)
STATISTICS – III

[Time: As Per Schedule]

[Max. Marks : 100]

Instructions:

1. Fill up strictly the following details on your answer book
 - a. Name of the Examination : **BACHELOR OF COMMERCE (EXTERNAL) (THIRD YEAR)**
 - b. Name of the Subject : **STATISTICS – III**
 - c. Subject Code No : **2108002203050031 / 2108002203060003**
2. Sketch neat and labelled diagram wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks of the question.
4. All questions are compulsory.

Seat No:

Student's Signature

Q.1 નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

20

Answer the following questions :

1. નીચેના વાહનવ્યવહારની સમસ્યાનો મૂળભૂત શક્ય ઉકેલ ન્યુનતમ શ્રેણિક ના રીતે મેળવો.

	W_1	W_2	W_3	W_4	પુરવઠો
O_1	15	20	40	6	10
O_2	60	20	30	60	15
O_3	30	5	60	10	20
મંગ	5	10	14	6	

Find initial basic feasible solution of the following transportation problem by matrix minima method.

	W_1	W_2	W_3	W_4	Supply
O_1	15	20	40	6	10
O_2	60	20	30	60	15
O_3	30	5	60	10	20
Demand	5	10	14	6	

2. નીચે આપેલા વળતર શ્રેણિક માટે હેતુલક્ષી વિધેય મહત્તમ થાય તે રીતે નિયુક્ત આપો.

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄
A	4	5	12	10
B	6	8	9	10
C	6	7	7	8
D	5	7	9	9

Assign the following pay matrix in such a way that the value of the purposive function will be maximum.

	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄
A	4	5	12	10
B	6	8	9	10
C	6	7	7	8
D	5	7	9	9

3. t -પરીક્ષણ ના અભ્યાસ દરમ્યાન નીચેના માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે. $n = 10$, $\bar{x} = 69$, $s = 4.626$. સમીપ્ત મધ્યક માટે 95% વિશ્વસનીય સીમાઓ શોધો.
Following information is taken from the t test $n = 10$, $\bar{x} = 69$, $s = 4.626$.
Find 95% confidential limit for population mean.
4. 10 જોડકા પરથી મેળવેલા તફાવતોના ચિન્હો નીચે મુજબ છે. -, +, +, -, -, -, +, +, -, - તો સંજ્ઞા પરીબળ દ્વારા “બંને નિદર્શો સમાન સમષ્ટિમાંથી લીધા છે.” એક પરિકલ્પના નું પરીબળ કરો.
The signs of differences of 10 pairs are as follows -, +, +, -, -, -, +, +, -, -. Test the hypothesis that the two samples have come from the identical population by sign test.
5. નીચેના વળતર કોષ્ટક પરથી લઘુ-ગુરુ નિયમ પ્રમાણે યોગ્ય વિકલ્પ ની પસંદગી કરો.

ક્રિયાઓ	વળતર કોષ્ટક		
	E ₁	E ₂	E ₃
A ₁	7	3	1.5
A ₂	5	4.5	0
A ₃	3	3	3

Using min-max criteria select the best strategy from the following pay-off matrix.

Acts	Pay-off table		
	E ₁	E ₂	E ₃
A ₁	7	3	1.5
A ₂	5	4.5	0
A ₃	3	3	3

6. એક દ્વિચલ પ્રમાણ્ય સમષ્ટિમાંથી 27 જોડકાનો નિદર્શ લીધો છે. તો સહસંબંધાંક 'r' ની ઓછામા ઓછી કિંમત શોધો કે, જે 5% ની સાર્થકતાની ક્તાએ સાર્થક હોય.

Find the least value of correlation coefficient 'r' in a sample of 27 pairs of observations from a bivariate normal population, significant at 5% level of significance.

7. એક સમષ્ટિમાંથી લીધેલા નીચે આપેલા નિદર્શ માટે “સમષ્ટિનો મધ્યસ્થ 10 છે”. એ પરિકલ્વાનુ પરીબળ કરો. 12, 16, 9, 8, 13, 14, 15, 12.

A random sample which is taken from the population is given below : Test the hypothesis that “The population median is 10.”

12, 16, 9, 8, 13, 14, 15, 12.

8. નીચે આપેલા બે નિદર્શોનો ઉપયોગ કરી મેન-વિહટની 4 આગળક શોધો.

x	5	9	14	16	8	
y	6	10	12	18	20	13

Find out Mann-Whitney U statistic using the following two samples.

x	5	9	14	16	8	
y	6	10	12	18	20	13

9. અમાન્ય ક્રિયાઓ એટલે શું ?

What is Inadmissible Act?

10. એક માર્ગીય વિષય રચના પૃથક્કરણની ધારણાઓ જણાવો.
State the assumptions regarding one way analysis of variance.

Q.2 અ) નિર્ણય સિધ્ધાંતનું માળતુ સમજાવો.

6

Explain the structure of decision theory.

- બ) એક રેલ્વે સ્ટેશન પરના બુકસ્ટોલ એજન્ટ સમાચાર પત્ર નકલ દીઠ રૂ. 1.22 પ્રમાણે ખરીદી રૂ. 1.50 ના ભાવે વેચે છે. ન વેચાયેલ નકલો પરત કરવાની છે. જેના નકલ દીઠ રૂ. 0.50 પરત મળે છે. સમાચાર પત્રના વેચાણનું સંભાવના વિતરણ નીચે પ્રમાણે છે.

10

દરરોજનું વેચાણ	500	600	700
સંભાવના	0.5	0.3	0.2

A stall agent at a certain railway station sells for Rs. 1.50, a copy of daily newspaper for which he pays Rs. 1.22. Unsold papers are returned for a refund of Rs. 0.50 per copy. The daily sales and corresponding probability are as follows :

Daily sales	500	600	700
Probabilities	0.5	0.3	0.2

- 1) દરરોજ કેટલી નકલોનો ઓર્ડર આપવો જોઈએ ?
How many copies should be ordered each day?
- 2) જો ન વેચાયેલી નકલ પરત કરી શકેલ ન હોય એવો તેનું કઈજ ઉપજતુ હોય, તો ઈષ્ટતમ દૈનિક ઓર્ડર શોધો.
If unsold copies cannot be returned and are useless what should be optimum order each day?

- ક) નીચેના શ્રેણિકમાં નફો લાખ રૂ. માં આપેલ છે. તો નફો મહત્તમ થાય તે રીતે નિયુક્ત આપો.

4

પ્લાન્ટ	શહેર			
	A	B	C	D
1	16	3	17	23
2	7	12	37	18
3	10	25	14	9
4	25	27	18	25

The profit in lakhs of Rs. is given below in the matrix. Solve the assignment problem to maximize the profit.

Plant	Cities			
	A	B	C	D
1	16	3	17	23
2	7	12	37	18
3	10	25	14	9
4	25	27	18	25

અથવા
OR

Q.2 અ) અનિશ્ચિતતા હેઠળ નિર્ણય કરણ ની કોઈપણ ચાર પધ્ધતિ સમજાવો. 6
Explain any four methods of decision making under uncertainty.

બ) નીચેના વળતર કોષ્ટક પરથી નીચેના સિદ્ધાંતો દ્વારા ઇષ્ટતમ નિર્ણય જણાવો. 10

- 1) ગુરુ-ગુરુ ધોરણ. Maximax criteria
- 2) લઘુ-લઘુ ધોરણ. Min-min criteria
- 3) ગુરુ-લઘુ ધોરણ. Maxi-min criteria
- 4) લઘુ-ગુરુ નુકશાન ધોરણ. Min-max regret criteria
- 5) લાયનાસ ના ધોરણ. Laplace Rule of criteria

કાર્યો	પરિસ્થિતિ			
	E ₁	E ₂	E ₃	E ₄
A ₁	7	2	-1	5
A ₂	4	3	4	4
A ₃	3	4	2	4
A ₄	5	1	0	6

From the following pay-off table state the optimum solution by the following criteria.

Acts	State of nature			
	E ₁	E ₂	E ₃	E ₄
A ₁	7	2	-1	5
A ₂	4	3	4	4
A ₃	3	4	2	4
A ₄	5	1	0	6

- ક) એક દ્વિચલ પ્રમાણ્ય સમષ્ટિમાંથી લીધેલા 19 જોડકાના સહસંબંધાંક 0.57 મળે છે. સમષ્ટિ સહસંબંધાંક 95% ની વિશ્વસનીય સીમા શોધો. 4

The correlation coefficient obtained from 19 pairs randomly chosen from a bivariate normal population is 0.57. Find 95% confidence limits for population correlation coefficient.

- Q.3 અ) x^2 આગણકની વ્યાખ્યા આપી તેની મર્યાદા, ઉપયોગો જણાવો. 4
Define x^2 statistics. State its applications and limitations.

- બ) 58, 64, 40, 70, 52, 76 અને 60 kg. વજન ધરાવતા દર્દીઓને દવા x આપવામા આવી હતી. તે જ હોસ્પિટલના 72, 81, 92, 78, 99 અને 58 kg વજન ધરાવતા 6 દર્દીઓને દવા y આપવામા આવી હતી. હવા x વજન સાર્થક રીતે ઘટાડે છે. તે દાવા સાચે તમે સંમત છો ? 5% ની સાર્થકતાની કક્ષાનો ઉપયોગો કરો. 10

A group of 7 patients were treated with medicine x weighing 58, 64, 40, 70, 52, 76 and 60 kgs. second group of 6 patients from the same hospital were treated with medicine y. Weighing 72, 81, 92, 78, 99 and 58 kgs. Do you agree with the claim that medicine x decreases weight significantly ? Use 5% level of significance.

- ક) 4 કામદારો 4 ચંત્રો પર વારાફરતી કામ કરે છે. આ દરમિયાન એક કામદાર વડે ઉત્પાદિત થયેલ વસ્તુઓમાં ખામાવાળી વસ્તુઓની સંખ્યા નીચે મુજબ છે. કામદારોના કાર્ય વચ્ચે તફાવત અને ચંત્રો વચ્ચેના તફાવત તપાસવા માટે વિચરણ નું પૃથક્કરણ કરો. 5% ની સાર્થકતા નો ઉપયોગો કરો. 6

ચંત્રો	કામદાર			
	A	B	C	D
1	44	38	47	36
2	46	40	52	43
3	34	36	44	32
4	43	38	46	33

4 workers are alternately working a 4 material. The defective items produced by the workers are given below : To check the difference between the work done by workers and difference between machine. Rise analysis of variance. Use 5% level of significance.

Machine	Worker			
	A	B	C	D
1	44	38	47	36
2	46	40	52	43
3	34	36	44	32
4	43	38	46	33

અથવા
OR

Q.3 અ) કયા સંજોગોમાં જોડકા પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે ? આ પરીક્ષણ સમજાવો. **4**
In which situation paired test is used ? Explain this test.

બ) નીચે આપેલ માહિતી બે પ્રમાણ્ય સમષ્ટિમાંથી લીધેલા નિદર્શના અવલોકનો દર્શાવે છે. બંને નિદર્શના વિચ્ચણો સમાન ગણી શકાય ? **8**

નિદર્શ-I	20	16	26	27	23	22	-
નિદર્શ-II	27	33	42	35	32	34	38

The above data shows observations of samples taken from two normal population. Test the variance of samples are same.

Sample-I	20	16	26	27	23	22	-
Samples-II	27	33	42	35	32	34	38

ક) બે સંશોધન નિદર્શન પદ્ધતિ દ્વારા વ્યક્તિઓના એક સમૂહમાં આવકનો અભ્યાસ કરે છે. તેમને નીચે મુજબ ની માહિતી મળી છે. **8**

સંશોધકો	ગરીબ	મધ્યમ	શ્રીમત	કુલ
x	70	30	20	120
y	80	50	20	150
કુલ	150	80	40	270

Two investigators study the income of a group of persons by the method of sampling. The following results were obtained by them.

Investigator	Poor	Middle Class	Well to do	Total
x	70	30	20	120
y	80	50	20	150
Total	150	80	40	270

સંશોધકોના ઓછામાં ઓછી એકની નિદર્શન પદ્ધતિ શંકાસ્પદ કરી શકાય ? 1 % ની સાર્થકતા ની કક્ષાનો ઉપયોગો કરો.

Show that sampling technique of at least one of the investigators is suspended. Use 1% level of significance.

Q.4 અ) સુરેખ આયોજન એટલે શું ? તેનું ગાણિતિક સ્વરૂપ દર્શાવો. 6
What is Linear Programming ? Show the mathematical form of it.

બ) નીચેની સમસ્યાનો ઉકેલ આલેખની રીતે શોધો. 8

$$300x_1 + 100x_2 \geq 2400$$

$$100x_1 + 100x_2 \geq 1600$$

$$200x_1 + 600x_2 \geq 4800$$

$$x_1 \geq 0, x_2 \geq 0 \text{ ને આધીન}$$

$$Z = 600x_1 + 400x_2 \text{ ની ન્યુનત્તમ કિંમત શોધો.}$$

Solve the following problem using graphic method

$$300x_1 + 100x_2 \geq 2400$$

$$100x_1 + 100x_2 \geq 1600$$

$$200x_1 + 600x_2 \geq 4800$$

$$x_1 \geq 0, x_2 \geq 0$$

Using $Z = 600x_1 + 400x_2$ equation. Find minimum value.

ક) નીચેની માહિતી પરથી એર્વિયના સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ કરીને શ્રેષ્ઠ વ્યૂટ નક્કી કરો. 6
($\alpha = 0.6$)

વ્યૂટ	મહત્તમ વળતર	ન્યુનત્તમ વળતર
A	12	-5
B	10	2
C	5	1

Decide the best Act by Hurwicz's rule for the following pay-off matrix
($\alpha = 0.6$)

Act	Maximum Pay-off	Minimum Pay-off
A	12	-5
B	10	2
C	5	1

અથવા
OR

- Q.4 અ)** વાહનવ્યવહારની સમસ્યાનો પ્રારંભિક શક્ય ઉકેલ મેળવવાની વાગેલેની રીત સમજાવો. **6**
Explain Vogel's method to find basic feasible solution for transportation problem.
- બ)** નીચેની વાહનવ્યવહારની સમસ્યા માટે Min(min-max) અને Max(min-max) ની રીતે પ્રારંભિક શક્ય ઉકેલ મેળવો અને કુલ વહન ખર્ચ શોધો. **8**

ગોડાઉન	કેન્દ્ર				Supply
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
1	21	16	25	17	11
2	17	18	14	23	13
3	32	27	18	41	19
માંગ	6	10	12	15	43

Obtain an initial basic feasible solution using Min (min-max) and Max (min-max) method and find corresponding total transportation cost.

Water house	Centre				Supply
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
1	21	16	25	17	11
2	17	18	14	23	13
3	32	27	18	41	19
Demand	6	10	12	15	43

ક) નીચેના ખર્ચ શ્રેણિક માટે નિયુક્તિની સમસ્યાનો ઇષ્ટ ઉકેલ શોધો.

6

	1	2	3	4	5
A	8	4	2	6	7
B	0	9	5	5	4
C	3	8	9	2	6
D	4	3	1	0	3
E	9	5	8	9	5

Find the optimum solution for the assignment problem with the following cost matrix.

	1	2	3	4	5
A	8	4	2	6	7
B	0	9	5	5	4
C	3	8	9	2	6
D	4	3	1	0	3
E	9	5	8	9	5

Q.5 અ) બિન પ્રાયલિય પરીક્ષણ ના ફાયદા અને ગેરફાયદાઓ જણાવો.

5

State the advantages and disadvantages of non-parametric and parametric test.

બ) સંજ્ઞા પરીક્ષણ અને વિલકોન સંજ્ઞા ક્રમાંક પરીક્ષણનો ઉપયોગ કરી “બંને નિદર્શો એક જ સમષ્ટિમાંથી લેવાયા છે.” એક પરીક્ષકતાનું પરીક્ષણ કરો.

10

x	82	88	53	75	78	86	64	54	55	75	64	70	45	64	58	65
y	80	71	46	58	60	72	38	60	48	58	60	50	30	70	55	60

Using sign test and Wilcoxon test, test the hypothesis that both the samples are taken from the same population.

x	82	88	53	75	78	86	64	54	55	75	64	70	45	64	58	65
y	80	71	46	58	60	72	38	60	48	58	60	50	30	70	55	60

ક) સમતોલ અને અસમતોલ વાહનવ્યવહારની સમસ્યા સમજાવો.

5

Explain balanced and unbalanced transportation problem.

અથવા

OR

Q.5 અ) અ પ્રાયલીય પરીક્ષણ એટલે શું ? મધ્યસ્થ પરીક્ષણો સમજાવો. 5

What is a non-parametric test ? Explain median test.

બ) A યુનિવર્સિટીના 10 વિદ્યાર્થીઓ માટે પરીક્ષણ પદ્ધતિ દાખલ કરવામા આવી. એ 10
જ પરીક્ષણ B યુનિવર્સિટીના 11 વિદ્યાર્થીઓ માટે પણ દાખલ કરવામા આવી.
બંને ગ્રુપના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા નીચે મુજબના માર્ક્સ પ્રાપ્ત થયા.

A	70	68	73	81	66	56	62	75	83	48	-
B	72	67	74	65	63	77	71	60	76	61	64

Examination system is introduced for 10 students at A university. The same method is also adopted for 11 students at B university. The marks obtained by two groups are as below :

A	70	68	73	81	66	56	62	75	83	48	-
B	72	67	74	65	63	77	71	60	76	61	64

“Performance of both the groups are equal” test the null hypothesis using Mann-Whitney test.

ક) બે પ્રમાણ્ય સમષ્ટિમાંથી લીધેલા નિદર્શ પરથી નીચેની માહિતી મળે છે. F- 5
આગળક ની કિંમત શોધો.

નિદર્શ	I	II
કદ	9	11
ns^2	326	66.16

The following data is obtained from the samples drawn from two normal populations. Find out the value of F-statistics.

Sample	I	II
Size	9	11
ns^2	326	66.16
